

MİMARLIKTA DEKONSTRÜKTİVİZİM

Özlem MUMCU*

MİMARİ ÜRÜN VE FELSEFELERİ

Mimari ürün bir düşüncedir ve düşünceden anladığımız, bina dilinin dışında, felsefe dilinden kaynaklanan mesajlardır. Mimarlık ise, bir düşünceyi oluşturmak ve bunu üç boyutlu somut gerçeklik haline dönüştürmektir. Bu olay da eskiden beri tartışılan biçim ve fonksiyon ilişkisi ile başlayıp bitmemektedir. Bu tanımlara göre, ürünün sadece bina diliyle yorumlanması yanlış olur. Çünkü, mimari anlam, mimari çevreyi yaratan, onu kullanan ve mimari ürünün kendisi üçlemi arasında yer alan ilişkilerin yorumlanışına göre farklı boyutlar kazanabilir. Genelde mimari ürünün ardındaki felsefe sorgulanmasa da, bu felsefeyi sorgulayan, yorumlayan tasarımcı ve kuramcılar da vardır. Hatta hoş olmasa da mimarların düşüncelerinde paralellik bulunup, bunlara bir isim yakıştırılmaktadır. Buna rağmen düşüncelerdeki ve yorumlamalardaki ortaklıkların, farklılıkların ortaya çıkarılması ve de incelenmesi gereklidir.

DEKONSTRÜKTİVİZİM

Dekonstrüktivizm de başta söz ettiğim anlayışta ürünler veren mimarların ortak yaklaşımlarıyla ortaya çıkmıştır. Dekonstrüktivizm terimi ile ilk defa, New York Times'da tasarım ve mimarlık üzerine yazan Joseph Giovanni tarafından kullanılmıştır. Bu yaklaşıma esin kaynağı olan iki akım vardır. Birincisi, Fransız düşünürü Jacques

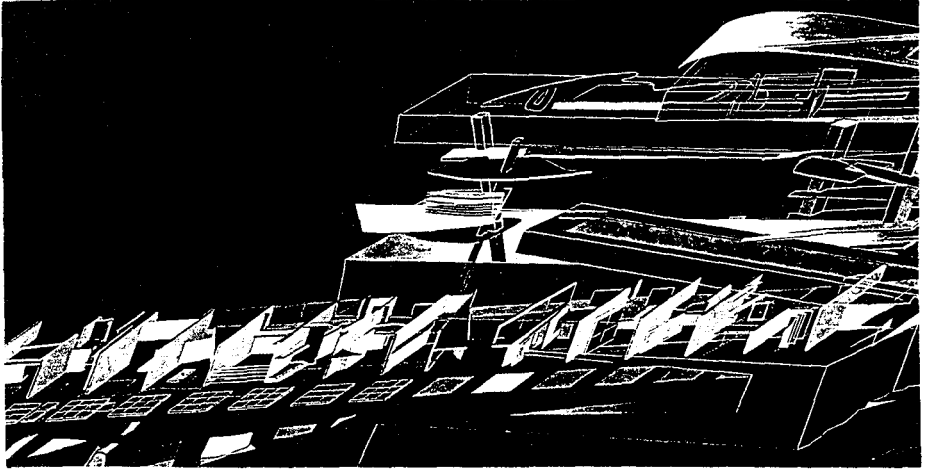
* Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakülteleri İçmimarlığı Anasanat Dalı.

Derrida'nın edebiyat ve felsefe alanında ortaya attığı “Dekonstrüksiyon” akımıdır. İkincisi ise, Rus konstrüktivizmidir.

Derrida'nın “dekonstrüksiyon” anlayışı edebi metin olarak şöyle açıklanabilir: “Bir anlatı değişebilir anlamlar taşıyabilmektedir. Bir anlam bütünlüğüne sahip değildir. Bir yapıt da bütünlük duygusu vermeyen ve belirli bir çizgiye oturtulamayan ayrı ayrı elemanlardan oluşmaktadır.”

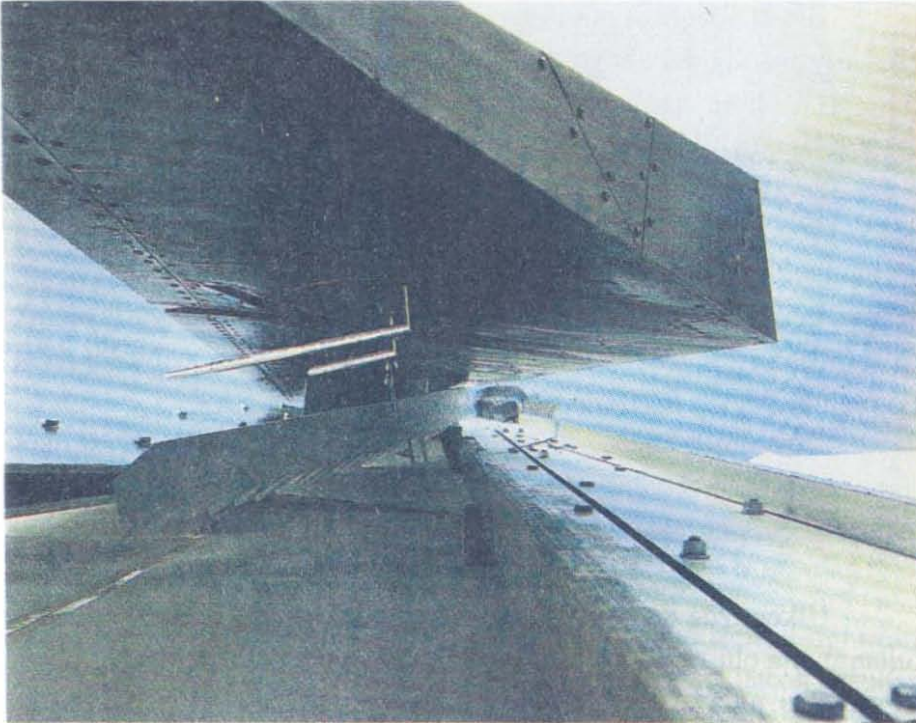
Derrida, yalnız geleneksel düşünüş biçimini değil, o düşüncenin çözümlenmesindeki geleneksel yolları da sorgulamaktadır. Bu fikirleri ile de mimarları etkilemiş ve onları geleneksel çözümleri ve yolları sorgulamaya itmiştir.

Diğer bir yandan bir çok mimar, Rus Konstrüktivistlerinin 1910 ve 1920'li yıllarda teknolojiye, makinalara ve modern çağın endüstri malzemelerine duydukları hayranlıkla getirdikleri sanat anlayışından etkilenmişlerdir. Ünlü mimar Zaha Hadid de Rus Konstrüktivistlerinden çok etkilenmesini, zamanında Rus konstrüktivizminin tamamlanamamış olmasına bağlamaktadır. (Şekil 1)

DEKONSTRÜKTİVİST MİMARİ SERGİSİ

1988'de Philip Johnson ve Mark Wigley tarafından "Dekonstrüktivist Mimari" sergisi düzenlenmiştir. Sergide sekiz ünlü mimar, Eisenman, Gehry, Libeskind, Hadid, Tschumi, Koolhaas, Pritzker ve Swiczinsky yer almaktadır. Sergi mimarlık alanında şok etkisi yaratmıştır. Ortaya yerçekimi ile zıtlasma ve görsel bir kargaşa mevcuttur. Fotoğraflar, infilak etmiş maketler, bütün kat planları üst üste bindirilmiş ve dünya müzelerinin birer resim olarak aldığı çarpıcı çizimler sergilenmiştir. Ayrıca son derece aykırı renkler, malzemeler, kütleler biraraya getirilmiş ve alışkanlıklar kökten sarsılmaya çalışılmıştır.(Şekil 2)

Bu sergi ile mimarlar, post-modernizme uygulamalı bir cevap getirmişler ve 20. yüzyıl sonlarında artık “Pasta Mimarı” olunamayacağını belirterek, farklı anlamda karşı çıkmışlardır. Çünkü onlar, eylemlerini ya da eylem anlamının çevresini tanımlayarak doldurmak istememişlerdir.

POST-MODERNİZM VE DEKONSTRÜKTİVİZM İLİŞKİSİ

Dekonstrüktivist mimarların bu kadar karşı oldukları post-modernizm de, zamanında modernizme tepki amacıyla, bir reddediş, kopuş, vazgeçiş hareketi olarak başlamıştı ve modernizm sonrası, karşıtı tüm eğilimler, dekonstrüktivist uygulamalar dahil, post-modernizmin sınırları içinde sayılmıştı.

Post-modernist mimarlar kendilerini “biz ne olmadığımızı ve ne olmak istemediğimizi biliyoruz” diyerek, negatifleriyle tanımlamışlardı. Bu çıkış belki modernizmin geçmişle kopardığı bağları yeniden kurmak, toplumdaki soyutlanmışlığı aşarak, mimariyle büyük çoğunluğun dil ortaklığını oluşturmak içindi. Aynı zamanda tekdüze olmama iddiaları ile bir dinamizm arayışıydı. Fakat bu canlılık, dinamizm ve ortak dil kurma endişesi, mekan ve konstrüksiyon düzeniyle iletilmesiyle değil, geçmişten ya da toplumdaki alınan parçacık elemanların mesaj olarak kullanılıp bütüne eklenmesiyle gerçekleştirilmeye çalışıldı (Bu uygulamaya PASTICHE denilmiştir).

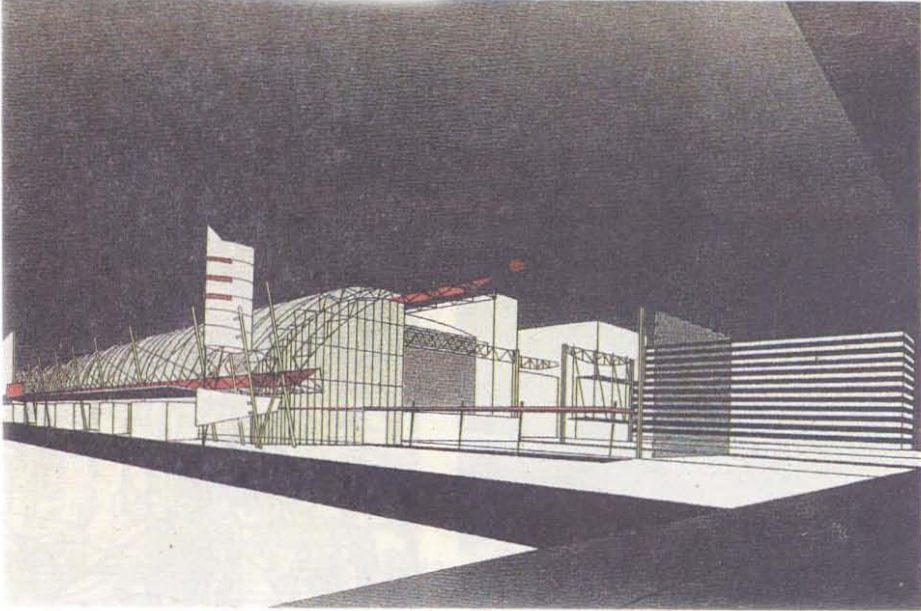
Post-modernistler, mekanda ve onun ayrılmayan parçası olan konstrüksiyonda radikal bir değişim getirememişler, aynı zamanda “kitsch”leşmeye çok elverişli bir malzeme oluşturmuşlardır.

Ülkemizde de geçmişin mimari elemanlarının cephe ve planda kullanımıyla oluşturulmuş post-modern diye nitelendirilen binalar, ticari bir mimari anlayış paralelinde ortaya çıkmaktadır. Bu anlayış da mimarimize anlam ve uygulamada pek bir şey katmamaktadır.

BAZI MİMARLARIN DEKONSTRÜKTİVİZME YAKLAŞIMLARI

Bernard Tschumi'nin Tokyo'daki Japonya yeni milli tiyatrosu projesinin paralelinde şunları söylemiştir:

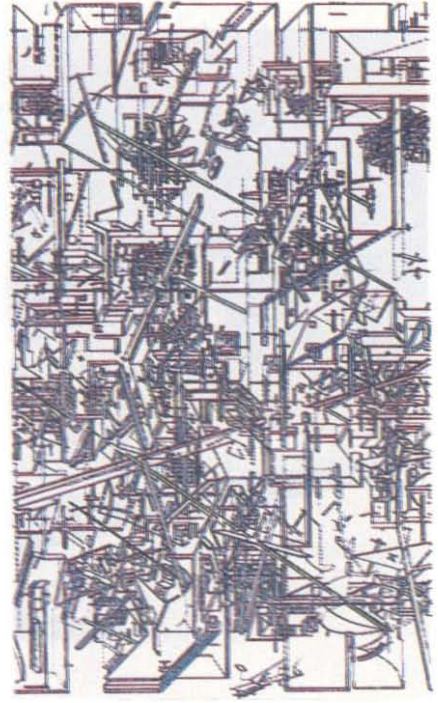
“Pragmatik olayların mimarlıktaki kesişmesi, geleneksel bileşenleri, yıkılması ya da dekonstrüksiyonu anlamına gelmektedir. Dekonstrüksiyonu yapılmış elemanlar, özgürce bir konsept, bir öykü ya da programal endişeler doğrultusunda biraraya getirebilmelidir. (Şekil 3)

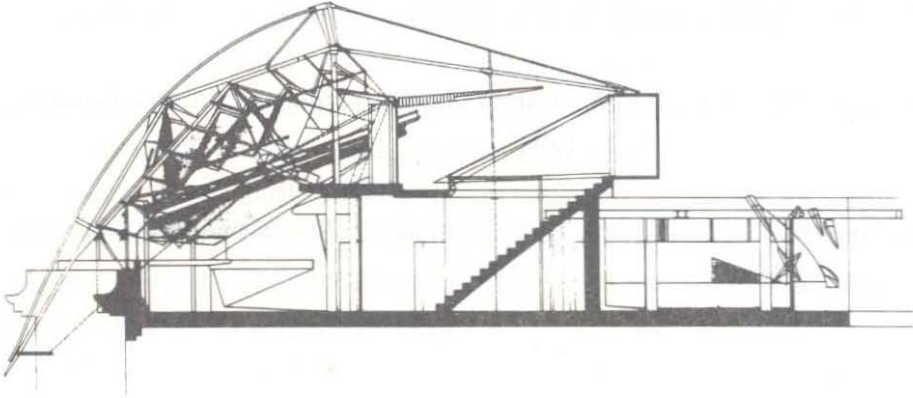
Ayrıca Tschumi bir başka yazısında da, sıradüzensel-olmayan, geleneksel olmayan toplumun ortaya çıkmasını olanaklı kılacak koşulları tasarlayabileceğinden bahsediyor.

Diğer bir mimar Daniel Libeskind de Berlin şehri ile ilgili projesinde amacının yarının Belin'i için yeni bir yaşama tarzı ve yeni bir ölçek tasarlamak olduğunu söylüyor. Binanın bir yaya bulvarı

çevresinde organize edebildiğini ve bu bulvarın, geleceğin şehir yapısı için farklı yorumlandığını belirtiyor. Bunu gerçekleştirmek için de, “geleneksel mimari çözümler terkedilmeliydi. Binanın da kendine tarz bir güzelliği olmalıydı ve insanın doğanın üstesinden gelebildiğini kanıtlaması gerekirdi” diyor. (Şekil 4) (Şekil 5)

Daha bir çok mimarın bu konuda ortak düşüncesini bulabiliriz. Bunun için eserlerine bakmak bile bize bir çok şey kazandırır. Genelde hepsinde ortak olan, geleneksel çözümlerin bir yana bırakılması ve bütünü parçalanıp, parçaların farklı bir şekilde biraraya getirilmesidir.(Şekil 6)

Modernizm nasıl endüstrileşme, rasyonelleşme, yeni bir ruh arayışı vb., post-modernizm ise popülizm, historicizm, komminikasyon, dil vb kavramlarla açıklanıyorsa, dekonstrüktivizmi de uyumsuzluk, çelişki, dinamizm, değişkenlik vb. kavramlarla tanımlamak mümkündür.

Sonuç olarak, dekonstrüktivist mimarının çekiciliği, düşünsel açıdan farklı olmasının ve bunu kuvvetli bir biçimde ifade etmesinin sonucudur. Biçim ve kurgu özgürlüğü de mimarlara çok ilginç

çözümlere varma imkanını sağlamaktadır. Post-modernizm kadar ticari bir mimari anlayış paralelinde kullanılamayacağı açıktır. Dekoratif unsurlar yerini, konstrüksiyondan gelen güzellik anlayışına bırakmıştır. Çünkü güçlü bir mekan ve konstrüksiyon anlayışı vardır.

KAYNAKÇA

1. ESİN, Nur; ULUOĞLU, Belkıs “Dekonstrüktivist Düşüncenin Mimari Yorumları”, YAPI DERGİSİ, (S.90, S. 52).
2. DECONSTRUCTION II, AD, Academy Editions, London 1989.
3. DECONSTRUCTIONA Student Guide, Academy Editions, London, 1991.
4. NORRIS, Christopher, Deconstruction, Post-Modernism and the Visual Arts.